

ZAHRANIČNÍ POLITIKA A PROCES ROZHODOVÁNÍ

Mgr. Zdeněk Rod, Ph.D.

Katedra bezpečnostních studií
Zdenek.rod@cevro.cz

29 | 10 | 2025

National Museum
of American Diplomacy

WHAT IS FOREIGN POLICY?

CO JE TO ZAHRANIČNÍ POLITIKA?

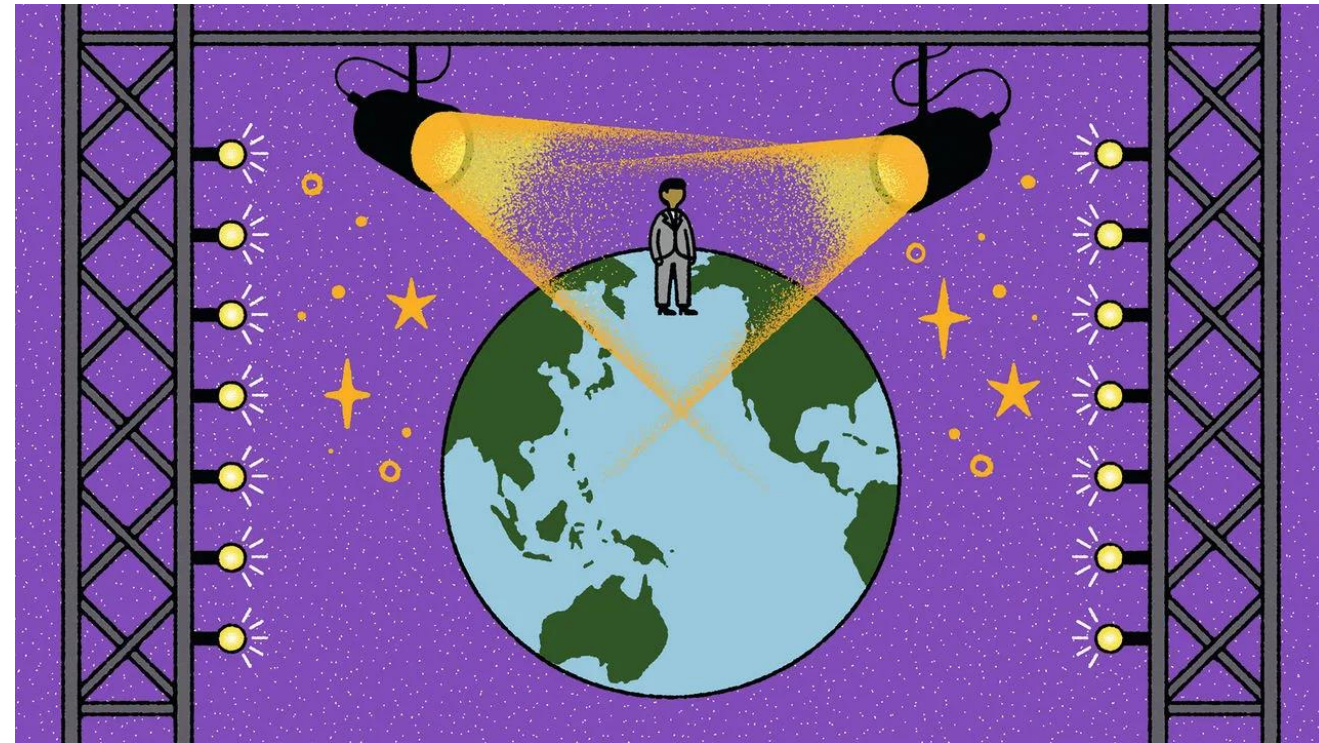
- ZP jako disciplína je nástrojem pochopení mezinárodních vztahů a pozice států (eventuálně jiných aktérů) v nich.
- Prostřednictvím ZP se společnost sama vymezuje vůči okolnímu světu - proto jí lze vnímat jako jeden z prvků národní identity.
- **ZP je hraniční kategorií, která se pohybuje na pomezí vnitřních (domácích) a vnějších (globálních) vlivů:**
 - Domácí vlivy – geografická poloha státu, jeho ekonomický rozvoj, demografická struktura, ideologie, sdílené základní hodnoty či zdroje nerostných surovin.
 - Vnější (zahraniční vlivy) – záleží na geopolitických podmínkách; může mít i regionální charakter (otázka vztahů se sousedními státy).

DEFINICE ZP? – EXISTUJE JICH CELÁ ŘADA:

- *Zahraniční politika představuje politické rozhodování států o tom, jak se chovat v mezinárodním prostředí* (Ray 1992, str. 141).
- *Zahraniční politika představuje souhrn oficiálních externích vztahů, které vykonává nezávislý aktér (obvykle stát) v mezinárodních vztazích* (Hill 2003, str. 3).
- *Celek implicitních a explicitních cílů státu týkajících se problémů za jeho hranicemi a vztahů s ostatními státy, jakož i celek strategií a taktik realizace těchto cílů* (Everts 1996, str. 9).

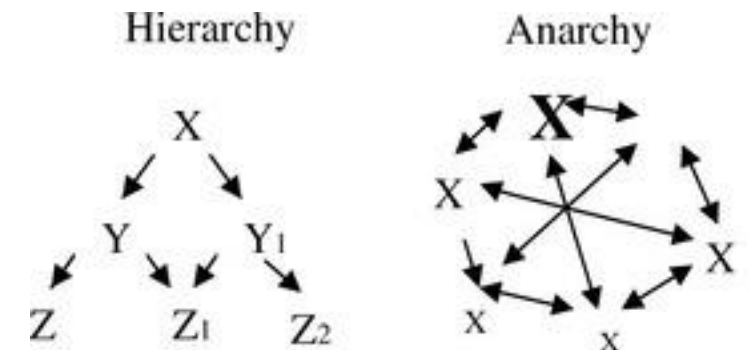
IMPLICITNÍ VS EXPLICITNÍ POHLED NA ZAHRANIČNÍ POLITIKU

- **Implicitní pohled** – pohled badatele, který odvozuje charakteristiky ZP z chování státu.
- **Explicitní pohled** – pohled vládce, tedy pohled osoby, která se nachází přímo v centru rozhodovacího procesu.

POVAHA MEZINÁRODNÍHO PROSTŘEDÍ NA ZP

- **Mezinárodní prostředí je utvářeno především chováním států a odtud plyne jeho zvláštní povaha => toto prostředí je tvořeno souhrnem zahraničněpolitických opatření každého jednotlivých států.**
- **Vnitrostátní vs mezinárodní prostředí:**
- **Vnitrostátní – vyznačuje se vysokou mírou centralizace moci;** v demokratických státech moc dělena na výkonnou, zákonodárnou a soudní; uspořádání společnosti je hierarchické dle ústavy.
- **Mezinárodní – má anarchický charakter,** neboli prostředí bez vlády; v mezinárodním prostředí chybí ústřední autorita, která by např. vynucovala závazky nebo trestala špatné chování; **současný mezinárodní systém je spojován s vestfálským systémem národních států (od Vestfálského míru v roce 1648).**

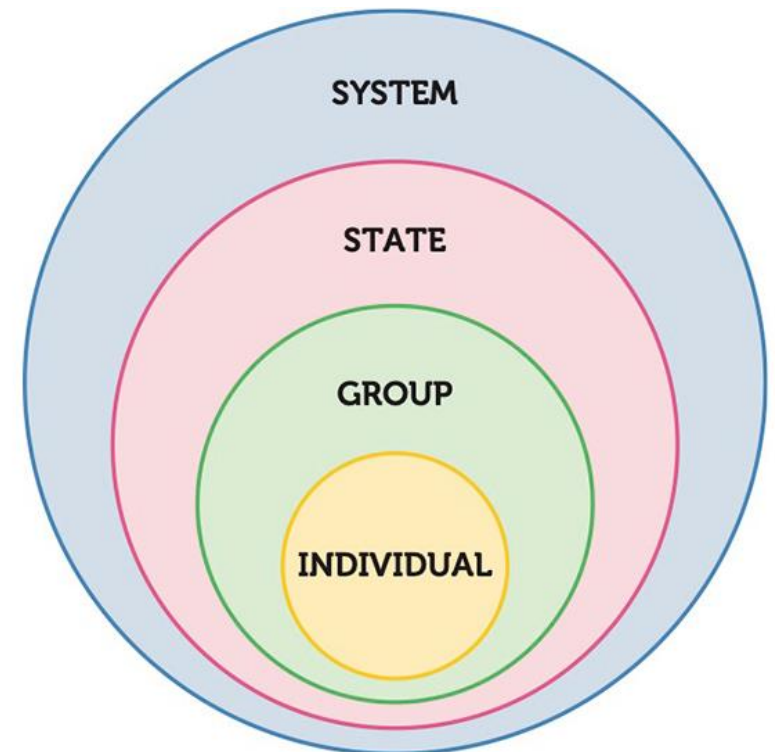

AKTÉŘI MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

- **Státy** – bezesporu jim patří hlavní role
- **Mezinárodní organizace** – OSN, MMF, NATO, WTO, EU atd – suverenita odvozena od států, jimiž jsou tvořeny
- **Nevládní mezinárodní organizace** - katolická církev, Amnesty International, Červený kříž
- **Nadnárodní koncerny** – Shell, General Motors, Toyota, Apple, Meta, Microsoft atd.
- **Polooficiální organizace s mezinárodní působností** - různé nadace, teroristé, drogové kartely, mafiánské organizace atd.
- **Významní jednotlivci** – Nelson Mandela, papež, vybraní prezidenti atd.

HLADINY ANALÝZY ZAHRANIČNÍ POLITIKY

- Zahraniční politiku státu lze analyzovat ve čtyřech hladinách analýz:
- **hladina mezinárodního systému,**
- **hladina státu** – nejvýznamnější hladina analýzy,
- **hladina domácích vlivů,**
- **hladina jednotlivce.**

STÁT JAKO PŘEDSTAVITEL ZAHRANIČNÍ POLITIKY

- Typy států a jejich rysy, které mohou mít vliv na zahraniční politiku:
- **Velikost** (státy velké a malé)
- **Geografická poloha** (ostrov, vnitrozemský stát, přímořský stát)
- **Vojenská síla**
- **Účastnictví v regionálních/mezinárodních organizacích**
- **Hospodářská vyspělost** (státy vyspělé a rozvojové)
- **Politický systém** (státy otevřené a uzavřené, státy demokratické a autoritativní)
- **Národní identita a mentalita:**
- **Německo** – velmi silný realismus v praktickém životě, smysl pro povinnost, touha po pořádku, podříditi se autoritě nečiní větší problém
- **USA** – pocit nadřazenosti vůči zbytku světa (přesvědčení o nejlepším politickém systému na světě), moralismus (potřeba morálně ospravedlnit zahraničně politické cíle) a mesianismus (export demokracie), liberalismus (důraz na lidská práva, tržní ekonomiku), legalismus (důraz na nezbytnost právních nástrojů)

JEDNOTLIVEC JAKO TVŮRCE ZP

- Lídry jednotlivých států realizujících ZP lze rozčlenit následovně:
- **Jestřáby** – intervencionisticky laděný politik, který zastává tvrdou linii v ZP a je ochoten použít sílu (Reagan, Churchill)
- **Holubice** – zastánce měkké politiky, hledá dohody a kompromisy (Chamberlain, Beneš)
- **Dogmatici** – neměnný koherentní systém myšlenek, který se snaží o to, aby jeho přesvědčení byla v souladu se systémem (Mao, Lenin)
- **Oportunisti** – neřídí se systémem, nýbrž se rozhoduje podle okolností (Bismarck, Churchill)
- **Idealista** – upřímně ospravedlňuje své postoje universálními hodnotami (Havel, Wilson)
- **Cynik** – často realista, hájí se posvátným egoismem národního zájmu, soustředí se jen na zájmy své země (Bismarck, Kissinger)
- **Hazardér** – vyhledává riziko, rychle se rozhoduje (Mussolini, Napoleon)
- **Bázlivec** – vyhýbá se riziku, vyčkává (Beneš, Chamberlain)

TYPOLOGIE ZAHRANIČNÍ POLITIKY

- Alexander Wendt nabízí základní typologii takového vztahu:
- **Nepřátelství (Hobbs)**
- **Rivalita (Locke)**
- **Přátelství (Kant)**
- Vztahy mezi 2 státy (bilaterální vztahy) můžeme typologizovat následovně:
- **Integrace – spolupráce – žádné vztahy – konfrontace – zničení**

CÍLE ZAHRANIČNÍ POLITIKY

- **Cíle ZP lze analogicky nazvat i národním či státním zájmem.**
- **Cíle ZP lze nejstručněji definovat jako průnik žádoucího a možného v úsilí státu.**
- Pro ZP není důležité pouze to, co stát považuje za žádoucí, nýbrž i to co je objektivně možné. Proto můžeme národní zájem chápat jako průnik žádoucího a možného.
- ČR může považovat univerzální mír za vysoce žádoucí cíl, nicméně ani zdaleka není pouze v jejích silách něco takového nastolit. Proto univerzální mír nebude patřit mezi primární cíle ČR.
- Národní zájem bývá často velmi složitě uchopitelným pojmem. Národ totiž není homogenní jednotka a nadto je nejasné rozlišení zájmu národního, státního a vládního.

CÍLE ZP PODLE FORMY

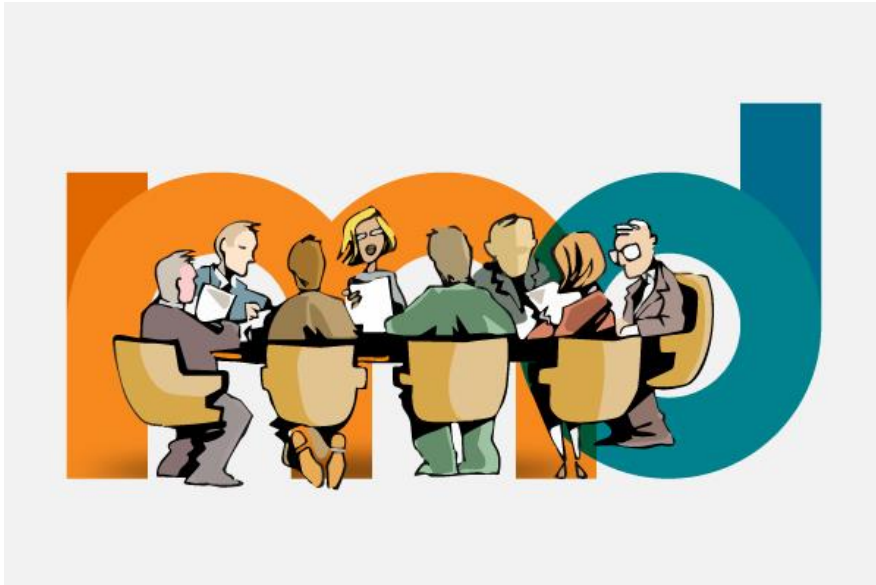
- **Základní** – zajištění přežití státu a jeho bezpečnosti
- **Krátkodobé a střednědobé** – představují konkrétní úkoly, realizovatelné v krátkodobém eventuelně střednědobém časovém horizontu
- Vstup do mezinárodní organizací; udržení dobrých vztahů se sousedy
- **Dlouhodobé** – představují cíle, jejichž naplňování probíhá v dlouhém časovém horizontu, jako např. dosažení všeobecného míru, stability atd.

CÍLE ZP PODLE OBSAHU

- **Mocenské** – cílem je ovlivnit v souladu se svými záměry chování jiných států, a to i proti jejich vůli.
- Dochází k využití forem:
- **HARD power** - vydírání, nátlaková diplomacie, sankce, subverze, vojenské operace
- vs **SOFT power** – kultura, propaganda
- **Ideové** - export hodnot a myšlenek
- Cílem může být i vytvoření pozitivního „image“ státu v zahraničí
- **Ekonomické** – cíle, které směřují k posilování prosperity státu

PROSTŘEDKY ZAHRANIČNÍ POLITIKY

- Diplomatické prostředky
- Vojenské prostředky
- Ekonomické prostředky
- Ideové prostředky

DIPLOMATICKÉ PROSTŘEDKY ZAHRANIČNÍ POLITIKY

- Diplomatické prostředky se nerovnají zahraniční politice.
- Diplomatické prostředky vedou k dosažení cílů států bez použití násilí, cestou jednání mezi státy za účelem dosažení stanovených cílů státu.
- **Základní funkce diplomacie zahrnují:**
 - Usnadňování komunikace mezi politickými představiteli států a dalších aktérů světové politiky
 - Vyjednávání smluv
 - Shromažďování informací o zahraničí
 - Minimalizace konfliktů
 - Symbolické funkce – navázání diplomatických vztahů
- **Diplomacii můžeme dělit na:**
 - Bilaterální a multilaterální
 - Přímou a nepřímou
 - Na vysoké úrovni a nižší úrovni
 - Preventivní a výhružnou

VOJENSKÉ PROSTŘEDKY ZAHRANIČNÍ POLITIKY

- Vojenské prostředky zahrnují hrozbu silou a použití síly.
- V současnosti se však – vyjma případů oprávněné sebeobrany (čl. 51 Charty OSN) a vynucování rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN (kapitola VII Charty OSN) - takřka všechny státy, členové OSN, vojenských nástrojů zřekly.
- **Mezi vojenské prostředky v současné době řadíme především:**
 - **Transfer zbraní** – například kubánská raketová krize 1962
 - **Tajné intervence** – například činnost amerických elitních jednotek
 - **Podpora terorismu** (Írán, Irák, Afghánistán)
 - **Otevřené intervence a války** – například válka v Perském zálivu na přelomu let 1990/1991 pod hlavičkou OSN

EKONOMICKÉ PROSTŘEDKY ZAHRANIČNÍ POLITIKY

- Ekonomických prostředků je celá řada – obecně se jedná o formy *ekonomických odměn a ekonomických trestů v podobě hospodářských sankcí*
- Podob ekonomických sankcí je několik:
- **Embargo** – zákaz vývozu do nějakého státu či zákaz obchodování s tímto státem
- **Bojkot** - zákaz dovozu z nějakého státu
- **Zvýšení cel**
- **Dumping** - prodej vyváženého zboží za hranicemi levněji než v zemi výroby
- **Zmrazení aktiv** atd.

IDEOVÉ PROSTŘEDKY ZAHRANIČNÍ POLITIKY

- Ideové prostředky pomáhají šíření myšlenek. Nástroje se většinou soustředí na politické elity a veřejné mínění cizích států.
- Často se proto mluví o tzv. veřejné diplomacii, která zahrnuje:
 - **Projevy státníků při různých zahraničních cestách**
 - [Ronald Regan speech in Berlin](#)
 - [Barack Obama speech](#)
 - [Donald Trump speech](#)
- **Práce s médii s dosahem v zahraničí**
- **Podporu ideově spřízněných skupin**
- **Účasti na mezinárodních kulturních událostech**

“

No matter how long it may take us to overcome this premeditated invasion, the American people in their righteous might will win through to absolute victory.

- Franklin D. Roosevelt

DĚKUJI ZA VAŠI POZORNOST!

Jungmannova 17 | 110 00 Praha 1 | Česká republika

cevro.cz